

## Bokanmälningar

Spelar adressen någon roll? En studie av områdeseffekter på medborgares politiska deltagande.

Författare är Katarina Eriksson (2007) (Avhandling). Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.

Utanför storstaden. Konkurrerande framställningar av förorten i svensk storstadspolitik.

Författare är Adiam Tedros (2008) (Avhandling). Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.

Anmälda av David Karlsson

## Platsismen i politiken

Kommunforskningen har av naturliga skäl en stark territoriell ådra. Det lokala självstyret förverkligas genom demokratiska processer där hänsyn tas till geografiskt indelade samhällsenheters olikheter och unika behov. Ägnar man sig åt komparativ kommunforskning slås man genast av den mångfald kommunerna visar upp, både i organisationen av de offentliga institutionerna och i hur invånarna i lokalsamhället lever och verkar. Mönster som ekonomiska eller politiska strukturer tenderar dessutom att vara ganska beständiga över tid. Två teoretiska ansatser konkurrerar om att förklara kommunernas pluralism. Den ena utgår från att olikheterna har sin grund i territoriet och lokalsamhällets varierande geografiska kontexter, medan den andra menar att det snarare är den sociala, ekonomiska och kulturella sammansättningen av befolkningen som skapar skillnaderna.

Under senare år har det territoriella perspektivet tagit en allt större plats i den politiska debatten, en process som man kan läsa mer om i två nya avhandlingar.

I **Adiam Tedros** avhandling i offentlig förvaltning, *Utanför storstaden. Konkurrerande framställningar av förorten i svensk storstadspolitik* får vi följa utvecklingen när ett nytt politikområde etableras under 1990-talet: Storstadspolitiken. I fokus för avhandlingens analys står ett antal statliga utredningar och propositioner där politiken inom det nya fältet stegvis mejslas fram. Analysen fokuserar på texten i dessa dokument med hjälp av en diskursanalytisk ansats, och läsaren får en klar bild av hur viktigt språket är när politiska problem konstrueras.

Det som i förstone ser ut som ett helt nytt politikområde, utformat kring storstadens unika problem och möjligheter, visar sig med tiden glida över till ett enda problemområde, ett område som tidigare administrerats under en annan etikett: integrationspolitik. Segregationen i storstadsområdena har tidigare i andra, konkurrerande, diskurser beskrivits i termer av klasskonflikter eller som ett problem relaterat till etnicitet och diskriminering. I storstadspolitiken knyts istället an till en ny diskurs, där problemen hänförs specifikt till staden. Eller kanske mer precist till storstadens utkant – förorten.

Samma förorter som tidigare kallats "invandrartäta områden" omtalas nu istället som "socialt utsatta områden". Detta tolkar författaren som en avetnifiering av problemet, där man avsiktligt går bort från diskussionen om människors etniska annorlundahet och ökar betoningen av hur platser påverkar människor som bor där. Adiam Tedros introducerar begreppet "platsism" för den diskurs som konstruerar ett politiskt problem med utgångspunkt i den plats på vilken problemet manifesteras, snarare än till andra strukturella och individuella faktorer. Författaren relaterar även den nya rumsliga modemetforen "utanförskap" till den platsistiska diskursen. Politikområdets målgrupper är inte längre etniskt annorlunda, diskriminerade eller fattiga – de befinner sig i både bildlig och bokstavlig mening på en annan plats – utanför den krets som vi andra befinner oss i. Eller utanför storstaden, som avhandlingen är betitlad.

I en avhandling i statsvetenskap från Umeå universitet, **Katarina Erikssons** (2007) *Spelar adressen någon roll? En studie av områdeseffekter på medborgares politiska deltagande*, tas platsperspektivet upp ur en annorlunda vinkel. Den platsism som Adiam Tedros beskrivit ingår här bland utgångspunkterna för problemformuleringen, och Katarina Eriksson letar i sin studie efter belägg för om den kontext människor lever i faktiskt också påverkar deras beteende. Författaren inleder med att referera forskning och politiska texter som formulerar föreställningar om sådana så kallade områdeseffekter. Därefter ägnar hon sin studie åt att söka svar på om den variation i demokratiskt deltagande som man kan iakttä mellan olika kommuner, och mellan olika stadsdelar i storstäderna, faktiskt kan hänföras till egenskaper som just dessa platser har och som påverkar deras invånare. I studien introduceras förtjänstfullt statistisk flernivåanalys i den svenska kommunforskningen och författaren använder sig av medborgarenkäter, främst

Stadsdemokratiundersökningen (med stadsdelar i Göteborg och Umeå som analysnivå) men även material från SOM-institutet.

Katarina Eriksson omger sina slutsatser med vissa metodologiska reservationer, men för läsaren står bilden ändå helt klar. Varken på kommun- eller stadsdelsnivå finns några som helst belägg för att medborgares demokratiska deltagande kan förklaras med var de bor. Däremot är individers egenskaper som socio-ekonomisk ställning, utbildning, kön, ålder, etnicitet et cetera centrala i sammanhanget. Att mönster i demokratiskt deltagande varierar mellan olika platser beror alltså på att olika typer av medborgare bor i olika områden. Man ändrar inte beteendemönster för att man flyttar till en ny kommun eller stadsdel.

Både var för sig och tillsammans ger Adiam Tedros och Katarina Eriksson viktiga bidrag till förståelsen av platsbunden politik som fenomen. Den medvetna introduktionen av platsism i storstadspolitiken var måhända välvillig från statens sida. Man önskade att komma bort från ett politiskt språk som hade kritiserats för att det stigmatiserade medborgare för deras etniska ursprung. Men genom att lyfta över problemet på platserna blev det istället dessa som stigmatiserades, till exempel genom att listor på utsatta och mindre attraktiva områden började framställas och spridas. Särskilt anmärkningsvärt blir skiftet när man betänker avsaknaden av belägg för att områden i sig faktiskt skulle ha något med problemen att göra.

Vad händer då i ett samhälle om orsaker till politiska problem, som till exempel segregation och ojämlikt demokratiskt deltagande, knyts till platser snarare än andra sociala faktorer som socio-ekonomi och strukturell diskriminering? På kort sikt kanske inte så mycket. Programmen i storstäderna före och efter storstadspolitikkens införande har samma upplägg och struktur, även om de motiveras på olika sätt. Politiska åtgärder som riktas till de platser som identifierats som problematiska träffar åtminstone delvis rätt målgrupper, oavsett om platsen de bor på är problematisk i sig eller ej. Men på lång sikt riskerar vi att det inom politiken skapas allt större blinda fläckar för vari de stora samhällsproblemen egentligen består. Kanske ligger den allra största faran i om majoritetsbefolkningen börjar utgå från att problemen fysiskt finns någon annanstans än där man själv befinner sig. Det egna ansvarstagandet för sakers tillstånd tenderar som bekant att avta med avståndet.

Den kritiska diskussionen om platsers och bostadsområdets effekter får emellertid inte leda till att man kastar ut barnet med badvattnet och generellt avfärdar kontextens betydelse för människors beteende. Som Katarina Eriksson framhåller är det långtifrån självklart att stadsdelar och kommuner är de bästa analysenheterna när man söker områdeseffekter. Det finns all anledning att tro att den moderna urbana människans sociala omgivning är långt mer komplex. Hon har påverkats av en mängd kontexter genom livet där den plats man råkar bo på för tillfället inte nödvändigtvis är den mest centrala. Platserna för uppväxten, de formativa åren, arbetslivet, det sociala umgänget et cetera kan ligga långt från

hemmet.

För att inte politiken skall förfalla i en Don Quijote-fälla och angripa problem som inte existerar, krävs mycket mer forskning kring områdeseffekter, platsism och platsbunden politik. Här har kommunforskningen en viktig utmaning inför framtiden.